International Journal of Social and Humanities Sciences Research
JSHSR
Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi- International Refereed Journal
ISSN: 2459-1149

Received-Makale Geliş Tarihi 06.01.2025
Published-Yayınlanma Tarihi 28.02.2025
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 12 (116), 281-300

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.14957705

Doç. Dr. Ali Ülvi Özbey
https://orcid.org/0000-0002-7880-8312
Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Bitlis/ TÜRKİYE

Zekiye Tan
https://orcid.org/0000-0001-6552-2641

Muhafazakâr Aile Temsilinin (İmajının) İtibarsızlaştırılması Projesinde Televizyon Dizilerinin Rolü: "Kızılcık Şerbeti" Dizisi Örneği[1]

The Role of Television Series in the Project of Discrediting the Representation (Image) of Religious Family: The Case of " Kızılcık Şerbeti " TV Series

ÖZET

İletişim, bireyler arasındaki duygu, düşünce, bilgi vb. durumları aktarmanın yoludur. İnsanlık tarih boyunca iletişimi sağlamak için dumanla haberleşmekten teknolojik cihazlara kadar sayısız iletişim araç bulmuştur. Günümüzde iletişim araçlarının büyük bir kısmı herkesin kolaylıkla sahip olabileceği araçlar haine gelmiştir. Kitle iletişim araçlarından televizyon toplumdaki büyük bir kesimin sahip olduğu ve her yaştan herkesin kendine göre içerik bulabildiği bir araçtır. İzleyiciler siyaset spor, eğitim ve din gibi konularda sayısız içeriye erişebilmektedir. Televizyon izlemek modern dünyada aile kurumunun bir arada bulunup ortak yapabildikleri aktivitelerin başına gelmektedir. Özelikle izleyici sayısının en çok olduğu akşam saatleri "prime time" olarak adlandırılmakta ve bu süreler dizilerle doldurulmaktadır. Böylece diziler en çok izlenen yayınların başında gelmektedir. Dolayısıyla burada izlenilen her şey bir müddet sonra bireyi etkileyebilmektedir. Konuya ilişkin birçok araştırma sonucunda da görülüyor ki cinsiyet, yaş, mesleki durum ve eğitim gibi birçok özelliğe bağlı olarak dizilerin etki gücü değişse de tam anlamıyla bir etkilenmeme durumu mümkün olamamaktadır. Türk yapımlı dizilerde dönem dönem ön plana çıkan konular ile ilgili birçok dizi çıkmaktadır. Son yıllarda din ile ilgili dizilerin sayısı artmış bulunmaktadır. Türkiye yayın tarihinden bu yana dini içerikli dizilerde dindar kesimle ilgili hem olumlu hem de olumsuz algıları oluşturan diziler çekilmiştir. Genellikle dindar kesimin olumsuz lanse edildiği içeriklerde dindarlar "yobaz, cahil" gibi etiketlerle portrelenmektedir. Çalışmanın örneklemi olarak seçilen "Kızılcık Şerbeti" dizisi dindar bireyler ile ilgili olumsuz fikirleri dizide işlenen çoğu detayıyla güçlendirebilmektedir. Bu bağlamda Kızılcık Şerbeti çalışmada ele alınan konuya ilişkin önemli bir kaynak olmaktadır. Çalışmanın amacı 2022 yılında yayınlanmaya başlayan "Kızılcık Şerbeti" isimli dizinin dindarlığı işleme şekli ve hâlihazırda var olan olumsuz yargıları hangi noktalarda beslediğini analiz etmektir.
Anahtar Kelimeler: İletişim**,** Televizyon, Dindarlık, Kızılcık Şerbeti

ABSTRACT

Communication is a way of transferring emotions, thoughts, information, etc. between individuals. Throughout history, humanity has found countless means of communication, from smoke communication to technological devices. Today, most of the communication tools have become tools that everyone can easily own. Among the mass media, television is a medium that is owned by a large segment of the society and where everyone of all ages can find content for themselves. Viewers have access to a myriad of content on topics such as politics, sports, education and religion. In the modern world, watching television is one of the most common activities that the family institution can do together. Especially the evening hours, when the number of viewers is the highest, are called "prime time" and these hours are filled with TV series. Thus, TV series are among the most watched broadcasts. Therefore, everything watched here can affect the individual after a while. As a result of many studies on the subject, it is seen that although the impact power of TV series varies depending on many characteristics such as gender, age, occupational status and education, it is not possible to be completely unaffected. In Turkish TV series, there are many series on topics that come to the forefront from time to time. In recent years, the number of series related to religion has increased. Since the broadcasting history of Turkey, there have been series with religious content that have created both positive and negative perceptions of the religious community. Generally, religious people are portrayed with labels such as "bigot, ignorant" in the content where religious people are portrayed negatively. The series "Kızılcık Şerbeti", which was selected as the sample of the study, can reinforce negative ideas about religious individuals with many of the details covered in the series. In this context, "Kızılcık Şerbeti" is an important source on the subject of the study. The aim of the study is to analyze the way the series "Kızılcık Şerbeti", which started to be broadcast in 2022, handles religiosity and at which points it feeds the negative judgments that already exist.
Keywords: Communication, Television, Religiosity, Kızılcık Şerbeti.

[1] Çalışma "15th International Congress On Socıal, Humanities, Administrative, And Educational Scıences in A Changing World" kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

İletişim araçları ilk çağlardan beri insanlık için önemli bir kaynak olmuş ve bu sebepten ötürü her dönem yeni araçlar icat edilmeye çalışılmıştır. Dumanla haberleşmeden bugün mevcut olan üç boyutlu sanal haberleşmeye kadar tarih sayısız iletişim aracına tanıklık etmiştir. Bugüne gelindiğinde ise gelişen teknolojik kitle iletişim araçları ile birlikte geleneksel haberleşme yöntemleri bırakılmaya başlanmıştır. Bu araçların en önemlilerinden biri olan televizyon neredeyse herkesin evinde başköşeyi almış bir iletişim aracıdır. Televizyon izleyicisine bilgi, eğlence ve haber sunarken bunu bazı toplumsal kodlarla gerçekleştirmektedir. Böylece izleyicisine kendi bireysel ve toplumsal kodlarını verdiği için daha çok talep edilir hale gelmektedir. Günümüzde insanların büyük bir bölümü gündüz çalışmakta, okula gitmekte veya herhangi bir meşguliyet içerisinde olabilmektedir. Böylece çoğunluk akşam vakitlerinde evde zaman geçirebilmekte ve bu saatler televizyon dünyası için "prime time" saatleri olarak geçmektedir. Bireylerin en çok televizyon izleyebildikleri bu saatleri yayıncılar genellikle diziler ile doldurmaktadır. Türkiye'de genellikle ortalama iki saat kadar süren dizilerin en çok izlenilebilir taraflarından biri toplumun kültürüne dair detaylara yer vermesidir. Özellikle toplumsal bağlamda zengin-fakir, iyi-kötü ve seküler-dindar gibi iki kutuplu çatışma konuları tercih edilmektedir. İzleyici dizilerin konusundan veya karakterlerden kendi yaşamlarına dair izler fark ettiklerinde burada daha çok zaman geçirmeye başlarlar. Yapılan birçok araştırmada da izleyicilerin genellikle toplumsal ve bireysel kodlarına ait mesajlar aldıkları yayınlara daha çok ilgi besledikleri görülmektedir. Dizilerin toplumsal bir diğer boyutu da bir toplumda yaşanan değişim ve dönüşümlerin zamanla dizilerin konularına da etki ettiği görülmektedir. Örneğin, son yıllarda gençlerde artan teknoloji bağımlılığının örneği bazı dizi karakterlerinde de işlenmektedir.

İnsanların evlerinin başköşesine koydukları televizyonların özellikle son yıllarda eğlence, bilgi ve haber dışında bireyi etkileme gibi bir misyonu doğmuştur. Konuyla ilgilenen birçok araştırmacı için bugün televizyon topluma müessir eden en büyük aktörlerden biridir. Televizyon izleyicine isteği konuyu önemli hale getirebilir veya fazlasıyla normalleştirebilir. Ayrıca etki gücü öylesine büyük ki zaman zaman aktivistler gibi izleyicini bir fikir veya öneri üzerinden peşine takabilmektedir. Postman'a göre, "Bir ayna yalnızca bugün giydiklerimizi yansıtır, dün giydiklerimiz konusunda sessizdir. Televizyonla da aynı şekilde kafamızı süreksiz bir şimdiki zamana gömeriz" (Postman, 2023). Televizyon sürekli olarak bir yayın akışı içerisinde olup izleyiciye her an tüketeceği yayınlar sunmaktadır. İzleyici yarım saat önce bir program karşısında ağlarken biraz sonra gülebilmesi televizyonun insanları anın içinde tutmasından kaynaklıdır.

Türkiye'de 1968 yılında başlayan televizyon yayın hayatında başlangıçta her konuya dair içerikler üretilmiyor veya üretilemiyordu. Din ve dindar kesim ile ilgili içeriklere uzun bir dönem yer verilmemiştir. Daha sonra ilk defa Küçük Ağa, Minyeli Abdullah ve Reis Bey gibi yapımlarla dindar kesim ile ilgili konular işlenmiştir. Ancak bu dönem ticari sebeplerden dolayı böyle bir yaklaşım olduğu düşüncesiyle istenilen izleyiciyi bulamamıştır. Ancak bugüne gelindiğinde özellikle son dönemlerde dindar birey ile ilgili toplumda var olan yargılar üzerinden bazı içerikler oluşmuştur. Bunlardan en çok dikkat çeken dizilerden biri olan Kızılcık Şerbeti seküler ve dindar kesim arasındaki çatışmaya yer veren bir dizi olmuştur. Özellikle dizide her iki tarafta da genç, orta yaş ve yaşlı gruplarının var olması hem seküler kesime hem de dindar kesime detaylı bir yaklaşım olmuştur. Kızılcık şerbeti Türkiye'deki muhafazakâr ve seküler kesimler arasındaki çatışmayı bir evlilik sonucunda iki kesim arasında başlayan aile olma zorunluluğu üzerinden ele almıştır. Dizi 2022 yılında yayına başladığı günden itibaren dikkatleri üzerine çekmiş ancak akademisyenlerin ve köşe yazarlarının gündemine girmesi 22 Mart 2023 tarihinde RTÜK'ten aldığı cezadan sonra olmuştur (Altınordu, 2023, s. 629). Dizinin özellikle kadınlar üzerinden ele alınan dindar örnek temsili büyük bir grup tarafından eleştiri konusu olmuştur.

Bu çalışmada Kızılcık Şerbeti dizinde yer alan seküler ve dindar bireylerin fikirleri ve olaylara yaklaşımları ile ilgili detaylı bir analiz yapılması amaçlanmıştır. Çalışmanın evreni Türk dizilerindeki dini yapımlı içerikler, araştırmanın örneklemesi ise 28 Ekim 2022 tarihinde yayın hayatına başlayan "Kızılcık Şerbeti" dizisidir. Örneklemin Kızılcık Şerbeti dizisi seçilme sebebi söz konusu televizyonda ele alınan dindarlık algısı ile ilgili olumsuz fikirleri güçlendirmesidir. Dizi ile ilgili literatürde (Aksoy, 2023; Altınordu, 2023; Ayyıldız, 2023; Beşikçi, 2023; Doğan, 2023; Efe, 2024; Karakoyunlu, 2023; Polat, 2019; Çetin, 2023; Ülken, 2023) çalışmalar mevcuttur. Bu çalışma ile televizyonun etkileri ve Türk toplumunda elzem bir konu olan dinin ve dindarlık algısının yansımasını inceleyerek söz konusu literatüre bir çalışma kazandırmaktır.

2. BİR DÖNÜŞÜM ARACI OLARAK TELEVİZYON

İletişim, insanlık için en önemli sosyalleşme araçlarından biri olup yazılı, işitsel veya görsel bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Son yıllarda teknoloji alanında yaşanılan gelişmelerle birlikte iletişim araçlarında da çok fazla yenilik yaşanmıştır. Kitle iletişim araçları aracılığıyla dünya üzerinde zaman ve mekân gibi sınırlar neredeyse ortadan kaldırılmıştır. Televizyon, tablet ve telefon gibi kitle iletişim araçlarının her biri toplumu etkileme noktasında farklı dönüşümleri bulunmaktadır. Burada toplum ve birey üzerinde en çok etkisi olan hangisidir? sorusu doğmaktadır. Cılızoğlu'na göre, iletişim hangi araçla yapılırsa yapılsın önemli hususlardan biri verilmek istenen mesajı içeriğe kodlayan kaynaklardır. Bu bağlamda seçilecek olan kaynağın özdeşleşme ve benimse gibi duyguları ortaya çıkarması açısından önemlidir. Dolayısıyla bu noktada Kitle İletişim Araçlarından hangisinin toplumsal ivme yaratacağını kestirmek önem arz etmektedir (Cılızoğlu, 2011, s. 94). Burada etki gücü bakımından net bir ifade kurulamamakta ancak her birinin bir noktada etkisi olduğu da aşikârdır. Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon genellikle her evin rahatlıkla sahip olduğu bir ev eşyası olması sebebiyle her yaş grubunu da etkilemesi daha kolay olmaktadır. Ergül'ün de ifade ettiği gibi, televizyon, görüntü-ses birliği, kolayca elde edilebilen, toplumdaki her kesimin kolayca anlayabileceği ve birçok duyguya hitap edebilmesi gibi özellikleri açısından onu diğer kitle iletişim araçlarından farklı bir konuma getirmektedir (Ergül, 2000, s. 99).

Matbaanın icadı ile birlikte başlayan kültürel bağlamındaki kitleleşme televizyon ile birlikte gerçek hüviyetini kazanmıştır. Günümüzde akla ilk gelen iletişim aracı olan televizyon, eğitimli, eğitimsiz herkesin evinde başköşeye koyduğu bir araç olmuştur. Televizyonun haber alma ve boş zamanı değerlendirme dışında bilinç endüstrisinin en büyük silahlarından biri olmuştur (Gülerarslan, 2010, s. 222). Medyada istenilen algıları oluşturmada ve halkı bir görüş konusunda etkileme noktasında büyük bir fonksiyona sahiptir. Bakıldığında dünya üzerinde hızlı bir dönüşümün yaşanması teknoloji ile olmuş ve bu sürecin hız kesmeden devam edeceği öngörülmektedir. McLuhan, toplumsal değişiklikleri için teknolojiyi işaret etmiş ve bunun zorunlu bir yönlendirme olduğunu ifade etmektedir. Bugün en basit günlük aktivitelere bile entegre olan bir teknoloji gerçeği vardır. McLuhan bu noktadan sonra geriye dönülmesinin mümkün olmadığını ifade etmektedir (Varol & Varol, 2019, s. 139). Ayrıca her geçen gün etki gücünü ve alanını genişleten televizyon birçok kişi için her alanda en güçlü etkiye sahip araç konumundadır. Güneş'e göre, medyanın yasama, yürütme ve yargı konularındaki etki gücü göz önüne alındığında sadece dördüncü bir kuvvet olarak değil ilk sıradaki kuvvet olarak ele alınabilir. Özellikle son yıllardaki hareketlilik ile birlikte bir kesim medyanın en etkili silah olduğunu düşünmektedir (Güneş, 2018, s. 203-204).

Televizyon özelliği itibariyle sahip olan herkesin dilediği şekilde herhangi bir yayını izleyebildiği bir platformdur. Bu televizyonu diğer teknolojik kitle iletişim araçlarına göre daha şeffaf göstermekte ve güvenilir yapmaktadır. Deveci ve Cesur'a göre, Televizyon şeffaf görünür ancak özünde mattır. Diğer bir deyişle görünürde açık olmasına rağmen özünde yönlendirici bir iletişim aracıdır (Deveci & Cesur, 2021, s. 261). Televizyon her ne kadar eğlence, haber ve bilgi kaynağı olarak görünse de özellikle son yıllarda toplumda önemli bir yönlendirici güce sahip olmuştur.

Dizilerde izleyiciye sunulan kimliklerin asıl hedefi, parasosyal ilişkiden ve medyanın etkileme gücünden faydalanarak bireylere nasıl davranmaları gerektiğine dair bir temel oluşturmak, mevcut düzenin işleyişini benimsemek ve meşrulaştırmaktır. Televizyonu çok fazla izleyen bireylerde gerek gerçekçi gerekse kurmaca karakterler olsun bir süre sonra özdeşlik kurmaktadır (Ünür, 2013, s. 41). Böylece medya istediği gibi, bir durumu veya fikri izleyici de anlamlı-anlamsız hale getirebilmektedir. Anlamsızlığın içerisinde toplum kitleye ve model olanların ise imaja dönüştüğü yeni düzen içerisinde "anlamsızlaştırma" ve yeniden "anlamlandırma" ortaya çıkmaktadır. Postmodern olarak ele alınan bu dönemde toplum içerisinde bireyler yapay olanı deneyimleyebilmektedir (Turner, 2014, s. 47). Televizyon suni gündemlerle birçok konuyu arka plana atabilmekte ve izleyici de oluşturmak istediği fikirleri inşa edebilmektedir. Bourdieu 'ya göre, "televizyon, nüfusun önemli bir kesiminin düşünme biçimini kendi fiili tekeline almıştır" (Bourdieu, 2019, s. 20). Bu aşamada oklar yayıncılara dönebilir ve onların neyi ve neden dayatmak istedikleri sorgulanabilir. Bugün evlerde samimi bir aile ortamının bir parçası olan televizyon görüldüğü kadar masum bir eşya değildir. Televizyon evlerimizde özgür ve bağımsız görünse de aynı zamanda gün ışığına çıkarılması gereken bir yapının kuklalarıdır (Bourdieu, 2019, s. 47-48).

Televizyonda yayınlanan filmler, diziler ve showlar ele alındığında içerikleri itibariyle etkili bir alan olabilir ancak bu her bireyin eşit düzeyde etkileneceği anlamına gelmemektedir. Kitle iletişim araçları tarihten bu yana her zaman önemli bir konumda olmuştur. Bu araçların bireyi etkileme düzeyi ise farklılık gösterebilir. Bireylerin içerikte etkilenme seviyeleri içinde bulundukları toplum yapısına ve kişisel özelliklerine göre değişebilmektedir (Koçak, Küçük, & Yıldız, 2022, s. 510). İzleyiciler belli başlı

özellikler çerçevesinde etkilenme seviyeleri değişebilir. Bu konuda televizyon yayınlarından en güçlüsü bir olay örgüsü içerisine damıtılması, topluma kültürel kodlar üzerinden yaklaşımı, sevilen karakterlerin olması ve uzun bir dönem yayın hayatına devam edebilmesi gibi sebeplerle dizilerdir denilebilir. Kırtepe'ye göre, izleyicilerin dizilerden etkilenmelerindeki en önemli aktörlerden biri hazırbulunuşluk seviyeleridir. Bireylerin cinsiyeti, eğitim düzeyi ve ekonomik durumu gibi faktörler dizilerdeki içerikleri anlamlandırmaları açısından farklılıklar gösterebilmektedir (Kırtepe, 2022, s. 51).

Özellikle son zamanlarda televizyonun etki gücü ile ilgili sayısız araştırmalar yapılmış ve kuramlar geliştirilmiştir. Bunlardan biri olan George Gerbner'in "Kültivasyon (ekme) Kuramı televizyonun insan eylemleri üzerindeki etkisine ve bunun oluşum sürecine değinmektedir. George Gerbner'in "Kültivasyon (ekme) Kuramına" göre, televizyon izleyicilerin fikirlerini, davranışlarını ve inançlarını biçimlendirmektedir. Televizyon gerçeklik algısını yeniden inşa etmekte ve mekânlara, sınıflara, kimliklere dair dar kalıplı yeni yargılar geliştirmektedir. Kurama göre medya bu etkiyi kısa sürede değil uzun bir süreç içerisinde gerçekleştirmektedir (Polat, 2019, s. 92-93).

Diğer taraftan televizyon izleme süresi ve etkilenme derecesi ile ilgili yapılan araştırmalarda genellikle olumsuz anlamda etkilenen ve daha çok izleyen toplumların genellikle geri kalmış devletler olduğu görülmektedir. Türkiye'de de konuyla ilgili yapılan araştırmalarda genellikle dünya televizyon izleme oranının üzerinde bir orana sahip olduğu görülmüştür. Etkilenme noktasında ise Konya'da gerçekleştirilen bir araştırmada gençlerin çok fazla etkilendiği raporlanmıştır. Konya İl Merkezindeki Ortaöğretim Okullarında öğrenim gören gençler üzerinden yapılan araştırmada televizyon programlarındaki şiddetin etkileri incelenmiş ve burada şiddet içerikli yapımlar izleyen çocukların dünyayı acımasız gördüğü ve yaşanabilecek bir suçun mağduru olmaktan korktukları bulgulanmıştır (Taylan, 2011, s. 366).

Bununka birlikte Türkiye'de önemli bir konu olan din bireylerin etkilenmeleri noktasında konuya hem olumlu hem de olumsuz yaklaşımlar olmaktadır. Medya ve din bağlamında Türkiye'de yapılan bir çalışmada medya algısı, medyanın etkisi ve medyanın kullanımı şeklinde üç temel soru üzerinden inceleme yapılmıştır. Burada temel iki bakış açısına rastlanılmıştır. Birincisi, medyanın olumsuz tarafını göz önünde bulunduran korumacı yaklaşımdır. Diğeri ise, medyanın iyi bir eğitim aracı olduğunu savunan pragmatist yaklaşım olmuştur (Furat, 2019, s. 41). Uzun bir dönem Türkiye televizyon yayın hayatında din konusu çok fazla ele alınmamıştır. Son yıllarda sık sık din içerikli yapımların olması izleyici de nasıl bir etki bırakacağı noktasında araştırmalar devam etmektedir. Özellikle son dönem yayınlanan bazı dizler üzerinden konunun toplumsal anlamındaki geri dönütleri incelenmeye başlanılmıştır.

3. İDEOLOJİK DÜŞÜNCENİN AKTARILMASINDA TELEVİZYONUN ASIRLIK TECRÜBESİ

Yunancada "uzak" anlamına gelen "telos" ve Latincede "görmek" anlamına gelen "Visio" (Tübitak, 2020) kelimelerinden türeyen televizyon kelimesini Türk Dil Kurum kendi sözlüğünde vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2024). Televizyon dizi, film, show, çizgi film ve eğlence programı gibi eğlendirme ve bilgilendirme amaçlı içerikler üremektedir. Popüler kültürün önemli parçası olan medya araçları kültürü etkiyebilmekte ve aynı zamanda değiştirebilmektedir. Bu araçlardan biri olan televizyon uzun yıllardır icat edilmiş olup en sık maruz kalınan kitle iletişim araçlarından biri olmaktadır. Televizyon icat edildiği dönemden bu yana haber, bilgilendirme ve eğlence sunmanın yanında bazen farklı durumlara da aracı olmuştur. Özellikle suni gündemlerle son yıllarda medya üzerinden istenilen fikirler empoze edilebilmektedir. Bugün bilinç endüstrisinin en büyük araçlarından biri haline gelmiştir.

Dünyada ilk defa 1923 yılında İngiltere'nin Hastings kasabasında bir İskoçyalı tarafından ilk insan yüzü görüntüsü verilmiştir. 26 Ocak 1926'da İskoçyalı John Baird bu defa anteni bularak birçok yere yayıncılık yapmaya başlamıştır. Hemen ardından 1930 yılında Marco firması elektronik anlamda sistemi geliştirince, televizyon elektronik eşya niteliği kazanmıştır (Mete, 2019, s. 149). Televizyonu icat John Baird olsa da ekrandaki görüntünün bulanık olması sonrası Vladimir Zworkin görüntülerin yansıtılması için katot cihazı geliştirmiş ve Philo T. Farnsworth ise Vladimir Zworkin ile birlikte televizyonu mekanik bir sistemden elektronik bir sisteme taşımıştır (Tübitak, 2020). Televizyon uzun yıllar renksiz ekran olmasından dolayı 1950'li yıllara kadar mavi filtreli cam kullanılmaktadır. Renkli ekranlara geçiş sürecinde ise bugün herkesin kolaylıkla sahip olduğu renkli televizyonu satın almak kolay olmadığı için yaygınlaşması uzun zaman almıştır. Aynı dönem kumanda da icat edilmiş ve öncesinde ses veya kanal değiştirmek için televizyonun üzerinde duran düğmeler kullanırdı. Televizyonun dünyada yayılması zaman ve birçok devlet televizyonla geç tanışmıştır.

ABD Vladimir Zworkin, İngiltere'de John Logie Baird ve Almanya'da Donas von ve August Karoluş tarafından tam anlamıyla icat edilip tamamlanan televizyonun dünya üzerindeki tüm devletlere ulaşması hemen olmamıştır. Televizyon teknik ve yayıncılığın yeni olduğu ve henüz birkaç gelişmiş ülkede ortaya çıkması üzerine diğer ülkelerde bir süre yalnızca televizyon ile ilgili sadece söylemleri var olmuştur. Televizyona olan ilgi ve söylemler kendinden önce birçok ülkeye ulaşmıştır. Türkiye'de 1920'lerin sonlarında ortaya çıkan televizyon ile ilgili konuşmalar bu durumun yansımalarından yalnızca bir tanesidir. Televizyon icadından öncesindeki dönemde ise televizyonun temelleri belli aralıklarla atılmıştır. Hicketheir, televizyonun tarih öncesi sürecini üç dönem içerisinde ele almıştır: ilk dönem 17 yüzyılın ortalarında 1980'lere kadar olan yılları kapsayıp televizyonun henüz bir araç olarak ele alınmadığı süreçtir. İkinci dönem 1980 ve 1910 yılları arasındaki süreci kapsayan televizyonun uzaklardaki görüntüleri bir cihaz yoluyla izleyebilme fikrinin oluşturduğu dönemdir. Son dönem ise 1910 ve 1933 yılları arasında olup endüstriyel anlamda gelişmelerin yaşandığı ve televizyonun kurumsallaşmaya başladığı süreci kapsamaktadır (Hickethier, 2008, s. 55). Televizyon icat edildiği günden bu yana şekilsel, anlamsal ve içeriksek anlamda birtakım değişimlere uğramıştır. İçerik konusunda Türkiye özelinde ele alınacak olursak Türkiye televizyon yayın hayatının başlamasından bu yana birçok konunun işlenmesine izin verilmeye başlanmıştır. 1950'lerden yana belli ölçüde devletten özerklik kazanan toplumsal boyut, kitle iletişim araçlarının yayılması ve demokrasi kültürünün gelişmesi ile o zamana kadar üzerine konuşulamayan birçok olgu üzerine konuşulmaya başlanmıştır (Özel, 2014, s. 8). Televizyonun şekilsel anlamdaki değişimi ise, önceleri siyah beyaz renkte olan televizyon zaman içerisinde hafiflemiş, incelmiş ve görüntü anlamında kaliteli hale gelmiştir. Televizyon hiç kuşkusuz bir dönüşüm içerisinde ve bundan 10 yıl sonra bile nasıl olacağı hususunda net bir bilgi bulunmamaktadır (Yıldız, 2022, s. 124). Son olarak anlamsal bağlamdaki deşiğimi özellikle dijital medyanın gelişmesi sonucu gelen On-demand (seç-izle), binge-watching (ser-izleme) ve OTT over-the-top (internet ağı olanlar) gibi seçeneklerle oluşan esnek izleme saatleri ile sağlanmıştır. CenturyLink, televizyonun süreç içerisinde yaşadığı anlamsal değişimi üç şekilde ele almaktadır: birincisi geleneksel TV izleyicileri olan anlık bir şekilde televizyon ekranından izlemeyi seven gruptur. İkincisi OTT grubu, mekân ve zaman fark etmeden her an izleyebilme hizmeti sağlayan içerikleri kullananlar ve üçüncüsü ise, streaming kullanıcısı olan, abonelik yaptığı platformun her türlü hizmetini kullanan izleyici kitlesidir (Yıldız, 2022, s. 129).

Televizyonun tarih içerisindeki dönüşümü Türkiye de biraz daha yavaş işlemektedir. Türkiye'ye televizyonun gelişi ilk defa 28 Mart 1930 tarihinde vakit gazetesinin manşet başlığında ilan edilmiş ve 1968 yılı itibariyle ilk yayın gerçekleştirilmiştir. "Ta uzakları gören Televizyon" başlığıyla ilk defa vakit gazetesinde haberi yapılan televizyon, uzak olanlarla ilgili bir bilginin bile ulaşılabilir olacağı şeklinde tanıtılmıştır (İlaslan, 2021, s. 224). 31 Ocak 1968 tarihinde Türkiye ilk yayınlarını vermeye başlamış ve televizyonun Türkiye'ye gelmesinin 10. Yılından toplam alıcı sayısı 2.250.000'e ulaşmıştır. Ayrıca 31 Aralık 1981 yılbaşı gecesinde de renkli yayın hayatına geçilmiştir. İlk başta sadece TRT kanalına sahip Türk Televizyon yayını kısa sürede hem kanal sayısında hem de içerikte artış yaşamıştır. Bu dönemlerde bugünde izleyicinin televizyonda en çok izlediği yayın olan diziler çekilmeye başlanmıştır. 1974 yılında Kaynana, 1975 yılında Aşk-ı Memnu ve 1986'da Perihan Abla dizileri yayınlanmıştır. 1970 ve 1980'li yıllar boyunca Türk televizyonlarındaki Türk yapımları olan aşk-ı memnu ve Kaynanalar gibi içerikler yabancı dizilerin gölgesinde kalmıştır. 1990'lı yıllardan sonra özel televizyon kanalları yayınlarına başladıktan kısa süre içerisinde yerli diziler rağbet görmeye başlamış ve sayıca artmıştır (Arık & Çelik, 2023, s. 745-746).

Türkiye televizyon yayınlarında din konulu yayınlarına uzun bir dönem yer verilmemiştir. Toplumun seküler ve dini olan iki damarı arasındaki temel ayrım Cumhuriyetçi laik kesime karşın dindar ve İslamcı gruba dayanmaktadır. Bu durum uzun yıllar var olmaya devam etmiş ve Berlin Duvarının ile Sovyetler birliğinin dağılması yıkılması sonrası iki kutuplu dünya düzeni sona ermiştir (Karakoyunlu, 2023, s. 751). Din ve din adamlarına karşı gösterilen olumsuz tutum 70'li yıllara kadar devam etmekteydi ancak 1980 yılından itibaren iyi örneklerde ortaya çıkmaya başlamıştır. Küçük Ağa filmi bu anlamda ilk örnek sayılır fakat Minyeli Abdullah ve Reis Bey gibi filmler toplumda mevcut olumsuz dindar imajına örnek olan yapımlardandır. Bu yıllardan itibaren olumlu dindar imajı oluşturan çok sayıda yapım çekilmiş ancak bunlar ticari menfaatler için yapıldığı düşünülerek olumsuz algıyı çok fazla düzeltememiştir (Turan, akt. Dertli, 2021, s. 94). Fakat günümüze gelindiğinde ülkemizden dini bağlamdaki gösterge ve söylemler dizilere yansımış ve din temalı içeriklerin sayısı da artmıştır. Bu dizilerin her biri dini ve dindarlık algılarını farklı göstergelerle ele almaktadır (Aksoy, 2023, s. 16). Özellikle son yıllarda dini konulu yapımlar üzerinden yapılan çalışmalarda ise genellikle seküler ve dindar kesim olmak üzere iki kutuplu yapı içerisinde ötekileştirme eyleminin olduğu görülmektedir.

4. DİZİLER VE İÇERİKLERİNDE TOPLUMSAL MESAJLAR

Kitle iletişim araçlarından televizyon eğlence, bilgi ve haber verme gibi amaçlarla hem işitsel hem de görsel içerikler üretmektedir. Televizyonda yer alan yayınlar (diziler, haberler, çizgi filmler, showlar) bireysel ve toplumsal beklentileri göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır. Böylece toplumun kodlarına dair içerisinden fazlaca detaya yer vermektedir. Özellikle "prime time" saatleri içerisinde en çok yayınlanan diziler, toplumsal mesajların çok fazla olduğu içeriklerdir. Diziler toplumda yaşanan değişimlere paralel olarak içerisindeki toplumsal mesajları da değiştirmektedir. Televizyon içerisindeki sayısız yayın ile günün her saati çeşitli programalar sunmaktadır. Böylece izleyici istediği her saat çizgi film, film, dizi veya show izleyebilmektedir. TİAK araştırma raporuna göre; 2019 yılında dünyada kişi başına düşen televizyon izleme süresi 2 saat 48 dakika iken 2020 yılında bu sayı 2 saat 54 dakikaya yükselmiştir. Türkiye'de ise bu sayı 2020 yılında 4 saat 43 dakika olarak raporlanmıştır (Doğan, 2023, s. 419). Süreklilik içerisinde olan televizyon kanallarının tek amacı izleyiciyi bir şekilde çekip total listelerde en üstte olmaktır. Arslan'a göre, televizyon "Reyting getirsin de, gerisi önemli değil" fikrinin hâkim olduğu bir iletişim haline gelmiş ve burada içi boş içeriklerle "avanak oyalama" mesleği haline gelmiş bir dönemdir (Arslan, 2011, s. 6). Televizyon Queen müzik grubunun şarkı sözü olan "Show Must Go On "- Gösteri Devam Etmeli!" düsturundan hareketle bir devamlılık sağlama süreci içinden olmaktadır (Gülerarslan, 2010, s. 222). İzleyici bu süreklilik içerisinde bir müddet sonra içeriklerden etkilenebilmektedir. Yeni dünya düzeni içerisindeki yoğun tempo ile birlikte boş zaman, mesai zamanları ve özel zamanlar arasındaki sınırlar belirsizleşmektedir. Temizlik yaparken televizyon izlemek veya çalışırken medya içerikleri dinlemek medyanın yaşamda başat bir rol oynadığını göstermektedir. Gerek olumlu anlamda bir etkisi olsun gerekse olumsuz olsun her şekilde medyanın önemli bir aktör haline geldiği konusunda ortak bir fikir bulunmaktadır (Doğan, 2023, s. 418). Her alana entegre olan medya araçlarının böylece bireyi etkileme şansıda yükselmektedir. Televizyon bireyi etkileme noktasında onu sürekliliğe ortak etmeye çalışmakta bu yüzden insan psikolojisinden de fazlasıyla yararlanmaktadır. Karaboğa'nın da ifade ettiği gibi, medya çalışanları donanımlı insanlar olup insan yapısına ve doğasına hâkim bireylerdir. Böylece televizyon programlarının içeriklerini hazırlayanlar da izleyici de heyecan, korku, hüzün ve sevinç gibi duyguları uyandırmayı başarabilmektedir (Karaboğa, 2007, s. 29). Medya Bourdieu'nun da değindiği gibi istediği konuyu izleyici de çok önemli veya önemsiz bir hale getirebilme gücüne sahiptir. Ceylan'a göre, Medya görsel ve işitsel olarak toplumu ve bireyleri bilgilendirme ve eğlendirme gibi görevler üstlenmektedir. Yayın esmasında medya bazen "gündem koyma ve saptama" bağlamında medya etiği dışına çıkabilmektedir. Özellikle son zamanlarda gündeme gelen bu konu her alanda olduğu gibi bir etik çerçevesinde işlenmesinin talep edilmesi normaldir (Ceylan, 2012, s. 46).Televizyon her ne kadar evlerimizde masum bir araç gibi görünse de gündem değiştirme, bireyi etkileme, kültür oluşturma veya yok etme gücüne sahip bir kitle iletişim aracıdır.

Diğer yandan günümüzde insanoğlu dünyaya açıldıkça yepyeni fikirler ve konular gündeme gelmeye başlamış ve bu durum bir noktadan sonra çatışmaları da doğurmuştur. Kutuplaşmalar ve farklılaşmalar toplumdaki her türlü konuda ortaya çıkabilmekte ve bunlar çatışmalara yol açabilmektedirler. Toplumsal ilişkiler üzerine yaşanan kutuplaşmalar topluma dair mesajları veren dizilerin içeriklerine de konu olmaktadır. Diziler toplumsal ve bireysel değişimleri eş zamanlı olarak içeriklerinde kullanabilmektedir. Televizyonun işitsel ve görsel açıdan izleyiciye ulaşması sebebiyle etkili bir iletişim aracı olduğu söylenebilir. Çeşitli detaylarla izleyiciye toplumsal konuların ve algıların eş zamanlı ulaştırılabilir olması ortak algının oluşumuna aracı olmaktadır. Televizyonda en çok izlenen yayınların diziler olması sebebiyle buradaki karakterler de özdeşleşme duygusuna aracılık edebilmektedir (Cılızoğlu, 2011, s. 92-93). Han ise karakterlerin izleyiciye benzemesi noktasında, dijital araçların insanları birbirine bağlamadığını aksine kullanıcıların yabancı insanlarla iletişimi deneyimlemek yerine kendilerine benzeyen kişilerle etkileşim içerisinde kaldıkları için sonsuz bir "ben" döngüsüne girdiklerini ifade etmektedir (Chul-Han, 2023, s. 9). Diziler genellikle konuları itibariyle veya karakterler üzerinden mevcut toplumun kültürüne ait mesajlar verebilmektedir. Böylece bir dizi izleyerek o toplumun kültürüne, yaşam şekline ve inançlarına dair bir fikir yürütülebilmektedir. Ayyıldız'a göre, iziler, gündelik hayattan tespitlerin, yaşam şekillerinin ve toplumsal kodların verildiği bir alan olması açısından içeriğin ait olduğu toplumun kimliği ve kültürü ile ilgili ipuçları vermektedir (Ayyıldız, 2023, s. 133).

Öncelikle Avrupa kıtasında başlayıp dünyanın geri kalan coğrafyalarında bütük etkiye sahip diziler, özellikle üçüncü dünya ülkelerinde benzeşme bağlamında toplumsal değişimlerde önemli bir misyon üstlenmiştir. Kendi dizilerini üretmeye başlamasının ardından doğu ülkeleri dizilerde verilmek istenen mesajların kutsallığına dokunmaksızın karekterlerde sadece isim değişikliğine gitmek suretiyle ifade edilen yıkıcı dönüşümde bağımsız yerel bir sektör olmayı başarmıştır. 2000'li yılların başına kadar dizilerde görmeye alıştığımız klasik aile yapılarının yerini siyasi yapıların temsili deşifrelerinin mafyatik bir tarzda

ele alındığı ve özellikle genç nüfusu olumsuz etkileyen çatışma sahnelerinin beklendiği kaotik diziler almıştır. 10 yıldan fazla devam ettirilen ve büyük izleyici kitlelerine hitap eden bu tür dizi yapımları rol model noktasında derinlemesine etkiye sahip olduğu için bir nesil şiddet, kan ve çatışmayla beslenerek gayrı resmi oluşumlarda ve suç çetelerinde faaliyetlerde bulunmuş ve bunda neredeyse hiçbir sakınca görmemiştir.

Genel olarak Türk yapımı diziler bakıldığında özellikle aile kurumunu zedeleyen ve büyük oranda zarar veren birtakım mesajların 50 dakikalık süre içinde çok hızlı bir şekilde aktarıldığı görülmektedir. Bu mesajların başında evlilik yaşantısında ihanetin belli nedenlerden dolayı kabul edilebilirliğine yönelik algının oluşturulması. Özellikle birey sevmediği, tercih etmediği birisi ile evlendirilmişse -kadın ve erkek tarafı aynı şekilde- eşine ihanet edebilir, gayri meşru ilişkide bulunabilir hatta aldatan taraf bu eylemi eşinin en yakını ile gerçekleştirerek aşk yaşayabilir. Aynı şekilde sevdiği kişi başkası ile evlenmişse çeşitli entrikalarla kurulan yuvanın yıkılması, dağıtılması farklı kurgularla doğal bir şekle bürünebilir. İntikam, hırs çeşitli hile ve desiselerle doğal bir hal alabilir dahası birçok boyutuyla masum gösterilebilir. Ayrıca evde çeşitli sebeplerden dolayı eşinden beklediği ya da kurgulanan dille ifade etmek gerekirse hakkettiği ilgiyi görmüyorsa erkeğin eşini her türlü aldatmasında herhangi bir behis görülmemektedir. Dahası bu gayri meşru ilişkinin kadına yüklenmesi toplumsal bir gereklilik gibi ifade edilerek kadın şeytanileştirilir. İfade edilen bu örnek aynı şekilde roller değiştirilerek kadın-erkek şeklinde de değiştirilebilir. İzlediğimiz ve senaryolarına tanık olduğumuz dizilerin bazılarında da eğer içerik hırsızlık, gasp, şiddet gibi kavramları içeriyorsa başrol karakteri her zaman yakışıklı, güler yüzlü ve karizmatik kişilerden seçilmektedir. Dolayısıyla suçun siyah ve iç karartıcı rengi bir anda aydınlık bir hal alarak suç normalleşerek meşruiyet kazanmaktadır.

Yukarıda yapılan tespitler ışığında genel olarak diziler toplumsal mesajlara yer verdiği noktada ortaya iki seçenek çıkmaktadır. Toplumsal kodlar mı dizilerin içeriğini belirler yoksa dizilerin konusu mu toplumu etkiler? Burada net bir ifade kullanmak mümkün olmayıp her iki durumun da yaşandığı sayısız örnek bulunmaktadır. Ülken'e göre, medya içerikleri, sadece keyifli zaman geçirmek amacıyla üretilmemektedir. Burada sunulan içerikler hâkim olan kültürü üretebilmekte veya yenileyebilmektedir. Özellikle televizyon bu bağlamda hem toplumsal ilişkiler üretmekte hem de var olan sistemin devamlılığını sağlamaktadır (Ülken, 2023, s. 21). Örneğin, popüler kültüre ait birçok davranış kalıpları bazen dizilerden bireylere aşılanırken bazen de var olan eylemler oldukları için işlenmektedir. Reklamlarda olduğu gibi, televizyon dizileri de işlenen konular ve karakterler üzerinden tüketim kültürünü yeniden inşa etmektedir (Aydın, 2014, s. 6281). Tüm bunlar göz önüne alındığında bu durumun bir döngü halinde olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra diziler etkilenme veya etkileme durumu gözetmeksizin içerisinde toplumsal ve bireysel kodlara yer vermektedir.

5. "KIZILCIK ŞERBETİ" VE TELEVİZYONDAKİ DİNİ İÇERİKLİ YAPIMLAR ÜZERİNE

Televizyon tarihinde ilk dönemler genellikle dini içerikli yapımlara yer verilmezdi. Teknolojide yaşanan değişimler ve kapitalist düzen beraberinde dinin her geçen gün insan yaşamındaki yerini kaybedeceğine dair düşünceler oluşmaya başlamıştır. Güneş'e göre, bazı sosyal bilimciler sanayileşme ve kentleşme ile dinin kendine özel fonksiyonlarını kaybedeceğini ve toplumdan tam anlamıyla çekileceğini ifade etmiş olsalar da bugün özellikle sanayileşmiş ileri toplumlarda dine dönüş sürecinin yaşandığı görülmektedir (Güneş, 2018, s. 208). Günümüzde Türkiye özelinde ve dünya genelinde de din içerikli yapımlarının sayısında her geçen gün artış yaşanmaktadır. Modern dünyada özgür düşünce gibi yargılar sonrası sadece din alanında değil birçok konu daha rahat ele alınmaya başlanmıştır. Türkiye de özellikle artan din konulu diziler dindar birey temsili karakterler üzerinden bazı kalıp önyargılarını kırıyor veya bunlar daha da güçleniyor. Öte yandan, bu tarz içerikli dizilere olan ilginin çok fazla olduğu da tespit edilmiştir. Bilgiyi sanal mecralardan ve medyadan alan yeni kitlenin din konusunda da aynı tutumda olduğu görülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan geniş çaplı bir araştırma sonucunda, dini kaynaklara ulaşma açısından deneklerin %24,6'sı medyayı kullandığını söylemiştir. Aynı araştırma içerisinde deneklerin %48,8'i dini içerikli televizyon ve radyo programlarını izlediklerini ifade etmişlerdir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014, s. 113-114). Din içerikli yayınlara ciddi bir oranda ilgi olduğu görülmekte ve bu durum bireysel bir etki gücü olan medyanın konuyu en doğru şekilde ele almasını gerektirmektedir. Turan'a göre, toplumun belli başlı dinamikleri vardır ve bunları yönlendirici araçlarla bazı değişimlere uğrayabilmektedir. Din toplumsal anlamda sağlıklı bir yaşamı ve ahlaki değerleri koruyabilmektedir. Televizyon bu noktada din üzerinde de büyük bir yönlendirici güç olarak ortaya çıkmaktadır (Turan, 2007, s. 296). Büyük bir yönlendirme gücü olan medyanın diğer alanlarda olduğu gibi din konusunda da hassas ve doğru yaklaşması elzemdir. Ancak bakıldığında dindar birey modelleri gerçek temsilinden saptırılarak ele alınmaktadır. Aksoy'a göre, etki gücü çok büyük olan televizyonun prime time olarak geçen saat

dilimlerinde izleyiciye sunduğu dini içerikli dizilerde konuyla ilgili kullandığı ayrıcalıklı ve kutuplaştırıcı tavrının görülmemesi imkânsızdır (Aksoy, 2023, s. 28). Konuyla ilgili yaklaşımlarda bulunan araştırmacılar için dinin ve dindar kesimin yanlış yorumlanmasının iki sebebi bulunmaktadır. Medyanın dini bağlamda yaptığı yayınlarda düştüğü iki yanlıştan birincisi, yayın yapan kişilerin konuyla ilgili yeterli bilgiye vakıf olmamasıdır. İkin yanlış ise, dini konularda ön yargılı, ideolojik ve kasıtlı saptırma şeklindeki yaklaşımlardır (Güneş, 2018, s. 209-210).

Bugün birçok alanda etkisini gösteren televizyon dini konularla ilgili yaklaşımlarında araştırmacıları ikiye bölmektedir. Günümüzde yaşamın içinde olduğu gibi din kurumları da mesaj alışverişinin karmaşık olduğu enformasyon çağına maruz kalmaktadır. Bu anlamda kitle iletişim araçlarının iyi veya kötü olduğuna dair iki kutuplu fikirler ortaya çıkmıştır. Bir taraf izleyicinin maneviyatına katkı olacağını savunurken, diğer taraf ise seküler etkiye sebep olabilmesi sebebiyle eleştirmektedir (Stout & Buddenbaum, 2000, s. 119).

Türkiye'de son yıllarda özellikle RTÜK cezası aldıktan sonra akademisyenlerin radarına yakalanan Kızılcık Şerbeti dizisi seküler ve dindar aile modelleri üzerinden dindar bireyleri ve yaşam tarzlarını izleyiciye sunmaktadır. Dizi özellikle bazı sahnelerinden dolayı ceza aldıktan sonra bir kesim tarafından bu durum eleştirilirken bir kesim ise bunu desteklemiştir. Diziyle ilgili yapılan çok fazla araştırma bulunmakta ve bunlardan biri dizinin izleyicileriyle olan görüşmedir. Kızılcık şerbeti dizisinin izleyicisi olan 10 kadın katılımcı üzerinden gerçekleştirilen bir çalışmada katılımcıların diziyi izleme noktasındaki ortak motivasyonunun dizide yer alan karakterlerin çok nadir işlendiği ve kimlikler arası çatışmanın heyecan verici olmasıdır (Efe, 2024, s. 39). Dizi hakkında yapılan çalışmalarda konuya kadın, seküler-dindar ve ataerkil gibi yaklaşımlarla inceleme yapılmış ve sonuçlardan bazıları şu şekildedir: Kızılcık şerbeti dizisinde özel alanın kadınlara ve kamusal alanın erkeklere ait olduğu dini kodları yansıtma açısından farklılıkların olduğu görülmektedir. Erkekler modern yaşamın bir parçası iken kadınlar bu tarz bir yaşama karşı bir direniş içerisinde olup evlerinde erkeklerin beklentileri üzerinden bir yaşam inşa etmektedirler (Ayyıldız, 2023, s. 153). Dizide konu ele alma bakımında gri bir alanda durulduğu şeklinde yorumlanabilir. Özellikle dindar kesim ele alınırken lüks bir yaşam tarzı ve genellikle erkeklerden uzak bir şekilde konunun tasvir edilmesi hâlihazırda dindar kesimle ilgili olan klişeleri beraberinde getirebilmektedir. Ayrıca dizide erkeklerin istedikleri gibi dini hayatları ve özel hayatlarını ayırabilmeleri konuyu aktarma açısından sorunlu alanlardan bir diğeridir (Çetin, 2023, s. 159).İslam dininde baba figürüyle korkutma diye bir anlayış mevcut değildir. Dizide İslam dininin televizyonda ataerkil bir duruşa sahipmiş gibi ele alınmasını desteklemektedir. Böylece ataerkillik ve muhafazakâr olma aynı şeyler olduğuna dair bir özdeşleştirme yapılmaktadır (Beşikçi, 2023, s. 87).

6. ANALİZ

Dizinin Künyesi:
İsim: Kızılcık Şerbeti
Yönetmen: Hakan Kırvavaç
Senaryo: Melis Civelek, Zeynep Gür
Yapımcı: Faruk Turgut
Oyuncular: Barış Kılıç, Evrim Alasya, Settar Tanrıöğen, Sıla Türkoğlu, Ceren Yalazoğlu Karakoç, Doğukan Güngör, Aliye Uzunatağan
Yayın Yılı: 28 Ekim 2022
Orijinal Dili: Türkçe

7. DİZİ ANLATISINDA KARAKTER ANALİZLERİ

7.1. Kıvılcım Karakterinin Analizi

Dindar ve seküler iki aile arasındaki çatışmalar üzerinden gelişen olayların ele alındığı dizide Kıvılcım (Evrim Alasya) karakteri seküler ailedeki anne rolüdür. Özel bir okulda müdür olan Kıvılcım dizinin başında despot bir karakter olarak ön plana çıkmaktadır. Dizinin ilerleyen sahnelerinde karakterin tesettüre karşı olumsuz tutumu ve dindar kesim ile ilgili sert fikirleri işlenmektedir. Kıvılcım dindar kesim için özgürlük düşmanı ve yobaz gibi tabirleri kullanmaktadır. Kızının dindar bir ailenin oğluyla evlenmesinin ardından Kıvılcım'ın dindar insanlar ile ilgili çok fazla olumsuz ifadeleri bulunmaktadır. İki aile arasındaki düğümler üzerinden gelişen olaylarda Kıvılcım modern ve özgür bir birey olarak ele alınırken onun karşısına koyulan dindar kadınlar genellikle yobaz olarak işlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında Kıvılcım karakteri dindar kesim ile ilgili var olan olumsuz fikirleri dizideki çoğu açıdan yanlış bir örnek olan dindar aile örneği üzerinden eleştiren bir karakter olmuştur. Dolayısıyla Kıvılcım olması gereken bir kadın modeli ve dindar ailedeki kadınlar da yanlış birer örnek olarak sunulmuştur.

7.2. Pembe Karakterinin Analizi

Pembe (Sibel Taşçıoğlu) karakteri dindar ailedeki anne rolü olup dindar kesim ile ilgili var olan olumsuz düşünceleri besleyen bir karakterdir. Pembe sürekli eşini ve oğullarını ön plana çıkaran ve hem kendi hem de kızının hayatını evin erkelerinin istekleri üzerine inşa etmiştir. Evlerinde çalışan olmasına rağmen sürekli kızıyla birlikte evin işlerine koşturan ve eşiyle oğlunun mutluluğu için uğraşan bir kadındır. Pembe karakterinin kızını ve dizideki diğer kadınları arka plana atıp erkekleri üstün görmesi sebebiyle yanlış bir dindar birey örneği çizmektedir. Pembe kızının birine hoşlanmasına karşı çıkarken oğlunun dinde haram olan zina yaparak hamile kalan sevgilisini eve getirmesi "erkektir yapar" düşüncesiyle normal karşılamaktadır. Dizi boyunca pembe karakterinin eşi tarafından aldatılması ve oğlunun yaptığı tüm yanlışları normalleştirip kızlarla ilgili en ufak detaylara abartılı tepkiler verdiği görülmektedir.

7.3. Doğa Karakterinin Analizi

Doğa (Sıla Türkoğlu) karakteri seküler ailenin büyük kızı ve dindar ailenin gelinidir. Dizide iki aile arasındaki çatışmaları en derinden yaşayan Doğa karakteri üzerinden dindar aile sıkça olumsuz açılardan ele alınmıştır. Üniversite öğrencisi olan Doğa Fatihten hamile kaldıktan sonra annesinin onayı olmadan apar topar evlenmektedir. Doğa karakteri annesi dindar aile ile ilgili olumsuz konuşmalar anlatırken karakter dindar ailede gördüğü olayları hatırlamaktadır. Böylece dindar aile olumsuz ifadelerle eleştirilirken Doğa'nın hatırladığı örneklerle de bu fikirler desteklenmektedir. Bakıldığında Doğa karakteri dindar aile ile ilgili oluşacak yanlış yargılar bağlamında kilit bir noktadır.

7.4. Nursema Karakterinin Analizi

Nursema (Ceren Yalazoğlu Karakoç) dindar ailenin en büyük çocuğu ve kızıdır. Dizinin başında dini konularda sert çizgileri olan karakteri zamanla bazı değişimler yaşamaya başlamaktadır. Nursema annesi Pembe ile birlikte ailenin erkeklerini her zaman üstün gören ve Amerika'da üniversite bitirmesine rağmen ailesinin rızası olmadığı için çalışmayan bir karakterdir. Daha sonra Umuttan hoşlanmaya başlayan Nursema ailesinin konu ile ilgili tutumlarını görünce ailesinin dayattığı bazı kuralların dışına çıkmaya başlamaktadır. Nursema yanlış dindar aile modelini eleştirmeye başladığı için konunun izleyicide oluşturduğu dindar aile örneğini eleştirme açısından önemli bir karakterdir.

7.5. Alev Karakterinin Analizi

Kıvılcım'ın kız kardeşi olan Alev (Müjde Uzman) bir organizasyon yeri işletmektedir. Alev karakteri tek başına yaşayan ve hayatı kuralsız bir şekilde istekleri doğrultusunda yaşayan bir karakterdir. Alev dizinin ilerleyen bölümlerinde Pembe'nin eşi Abdullah'la bir ilişkiye başlamaktadır. Alev bu ilişkiyi özgürlük adı altında normalleştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca dindar ailedeki bireylere sürekli şaşırarak ve küçümseyerek yaklaşmaktadır. Dizideki dindarların özgürlük düşmanı algısına karşı bir özgürlük modeli olarak ele alınan karakter dindarlık ile ilgili olumsuz yargıları güçlendirmektedir.

7.6. Abdullah Karakterinin Analizi

Abdullah (Settar Tanrıöğen) dindar ailedeki baba karakteri olup dindar aile ile ilgili oluşabilecek negatif düşünceleri güçlendiren bir karakterdir. Karakter eşine, kızına ve gelinleri ile ilgili konularda karar merci olacak şekilde bir konuma sahiptir. Abdullah oğulları ile ilişkisinde de onları her zaman yücelten ve söz konusu kadınlarken yönlendirici tarafın erkekler olması gerektiğini dayatmaktadır. İslam bulunan mütevazı yaşamdan fikrinden uzak gösterişli yaşamı seven ve bunu en çokta evinde gösteren bir karakterdir. Televizyonun izleyicide oluşturacağı yanlış dindar birey temsilini beslemesi açısından dini sömürdüğü şeklinde yorumlanabilir.

7.7. Ömer Karakterinin Analizi

Ömer (Barış Kılıç) dindar ailedeki amca rolü olup en dikkat çeken özelliği ise hem dindar hem de seküler aile ile kurduğu uyumlu ilişkisidir. Ömer iki aile arasındaki çatışmaların ortasında olup her iki taraf içinde uygun olacak fikirlerle var olmaktadır. Ayrıca iş yerinde de aynı tutumu bulunmakta ve evdeki herkesle iyi geçinmektedir. Ömer arada oluşan gerilimlerde ortaya attığı mantıksal fikirlerle iki ailenin uyumlu geçinebileceğine dair izleyici de umut doğurmaktadır.

7.8. Fatih Karakterinin Analizi

Fatih (Doğukan Güngör) dindar ailedeki üç kardeşten sonuncusu olup en çok sevilen evlattır. Ayrıca dizi boyunca sürekli insanlarda dini açıdan yanlış bulduğu noktaları eleştirmekte ancak kendisi dini bağlamda uygun olmayan birçok eylemde bulunmaktadır. Fatih dine uygun olmayan ölçülerde yaşadığı birlikteliği normal görüp kız kardeşinin birinden sadece hoşlandığı için zorla evlendirilmesini onaylayan bir karakterdir. Dizide iki aile arasında görülen tüm çatışmalar Fatih karakterinin tek başına eylemlerinde

bulunan zıtlıklarla benzerdir. Karakter dizideki tüm çatışmaların merkezini çözümleme açısından önemli detaylara sahiptir.

8. DİZİNİN ÖZETİ

Yönetmenliğini Hakan Kırvavaç ’ın üstlendiği 28 Ekim 2022 tarihinde yapım hayatına başlayan “Kızılcık Şerbeti” dizisi konusu itibariyle gündemden düşmeyen bir dizi olmaktadır. Dizide Türk dizilerinde sıklıkla ele alınan zengin fakir gibi çatışmalardan uzak toplumun kanayan yaralarından biri olan inanç bağlamında yaşanan çatışmalara dayalı bir konu işlenmiştir. Dizinin olay örgüsü dindar ve seküler iki ailenin iletişimlerinin her konuda düğümlenmesi üzerinden gelişen olaylarla ilerlemektedir. Yönetmen iki ailenin olaylara yaklaşımları ve birbirlerine karşı tutumları üzerinden yaşanan bazı çatışmalara dikkat çekmektedir. Dizinin ilk bölümünde birbirine âşık iki gencin kızın hamile kalması sebebiyle hemen yapılan evlilikleri ve kızın ailesinin bu duruma karşı çıkmasıyla başlamaktadır. Üniversite öğrencisi olan Doğa’nın seküler bir aile yapısı bulunurken sevdiği adam olan Fatih’in ise ailesi dindardır. Doğa’nın hamile kalması sebebiyle Fatih Doğa’yı kaçırır ve dini nikâhı kıymaktadır. Böylece iki aile çocukları için ortak bir noktada buluşmaya çalışmaktadırlar. Doğa’nın annesi Kıvılcım dindar aile yapısına çok karşı bir karakter olup kızının evliliğini onaylamamaktadır. Dizinin özellikle ilk bölümlerinde Kıvılcım karakterinin söylemleri üzerinden dindarlık yanlış bir şekilde yanlış lanse edilmektedir. Bunun yanında dindar ailenin kadınları olan Pembe ve Nursema karakterlerinin dini bağlamdaki bazı tutumları yanlış ele alınmaktadır. Dizide seküler aile özgürlükçü olarak ele alınırken dindar aile yobaz ve ataerkil bir şekilde işlenmiştir. Dizinin ilerleyen bölümlerinde ailelerin çatışmaları devam ederken dindar ailenin üyeleri olan baba karakteriyle Abdullah ve evin gözde oğlu Fatih aldatma, yalan ve zina gibi dine uymayan tavırlar sergilemektedir. Tüm bunlar dindar aile içerisinde normal bir şekilde işlenerek dindarlığı yanlış yöne çekmektedir. Dizide erkeklerin istedikleri zaman dini bazı kuralları yerine getirmedikleri ve bunun son derece normal karşılandığı bir dindar aile modeli çizilmiştir. İki aile arasında ele alınabilecek bir diğer konusu ise evin bekâr kızlarının yaşamları ve istekleridir. Seküler ailedeki Çimen karakteri annesinin eğitim baskısına maruz kalan ancak sosyal hayatında istediği gibi hayatını yaşayan bir lise öğrencisidir. Dindar ailedeki bekâr kız karakteri olan Nursema Amerika da okutulmuş ancak çalışmasına izin verilmeyen bir genç kızdır. Bunun yanı sıra evden çıkarken bile ailesinden izin alan ve dizinin ilerleyen bölümlerinde zorla evlendirilen bir karakterdir. Dizinin okuması yapıldığında seküler aile çok nadir eleştirilmekle birlikte genellikle olumlu bir şekilde işlenmiştir. Diğer yandan, dindar aile yobaz, ataerkil ve özgürlük düşmanı şeklinde ele alınmıştır.

9. BULGULAR

Resim 1. Görünütü, **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo1: Kıvılcım’ın tesettürlü kadınla kavga ettiği sahnede Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Kıvılcım	İnanç Karşıtı
İnsan	Tesettürlü Kadın	Mağdur
Eşya	Kıyafet	Eşitlik
Mekân	Kıyafet Mağazası	Özgür Alan
Nesne	Tesettür	İnanç

Bu sahnede Kıvılcım kızı Çimen’in arkadaşına doğum günü hediyesi seçmektedir. Kıvılcım ve Çimen kıyafet baktıkları sırada Kıvılcım tesettürlü bir kadınla çarpışmaktadır. Kıvılcım burada tesettürlü kadınlara tiksinerek bakmakta ve onları ötekileştiren ifadeler kullanmaktadır.

Tesettürlü Kadın: Pardon.

Kıvılcım: Bunlarda her yerde.

Tesettürlü Kadın: Pardon ne dediniz?

Kıvılcım: Pardon bana mı dediniz?

Tesettürlü Kadın: Evet sana dedim. Sen bize laf mı atıyorsun?

Kıvılcım: Siz üstünüze niye alınıyorsunuz. Ait olmadığınız bir yerde misiniz?

Tesettürlü Kadın: Bir dakika ne diyorsunuz? (Sinirlenir)

Kıvılcım: Bravo tam size yakışacak bir davranış.

Tesettürlü Kadın: Terbiyesiz, özgürlük düşmanı.

Kıvılcım: Medeniyet düşman olmaktan iyidir. Böyle özgürlük olmaz olsun.

Tesettürlü Kadın: Mahkemeye veririm seni. Hakaret davası açarım.

Görevli: Ne oluyor?

Kıvılcım: Ne olacak. Bu kadın bize bağırıyor. Niye alıyorsunuz bunları buraya size hiç yakışıyor mu?

Tesettürlü Kadın: Faşist.

Kıvılcım: Faşist mi. Bunlar çıksın hem onlar sosyalleşmeye alışkın değiller.

Burada mağaza üzerinden toplumdan her kesimden insanların dışarda özgürlük alanına sahip olduklarına dikkat çekilmektedir. Seküler bir kadın karakter olan Kıvılcım ve dini değerlerini yaşamaya çalışan tesettürlü kadının aynı askıdan elbise bakmaları da inançlarının onları sosyal yaşamda bölmediğini göstermektedir. Kıvılcım'ın kadına tesettürlü olduğu için "özgürlük düşmanı" demesi ise dindar kesimin genellikle karşılaştığı yanlış etiketlerden biridir.

Resim 2. Görünütü, **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo 2: Dindar ve seküler ailenin tanıştığı sahnede Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Abdullah	Bilge-Güç
İnsan	Pembe	Ataerkil
İnsan	Kıvılcım	Öfke
İnsan	Ömer	Uyum
Mekân	Ev	Samimiyet
Nesne	Kitaplık	Eşitlik-Bilgi

Bu sahnede Fatih ve Doğa'nın dini nikâhlarını kıymalarından sonra kızın ailesinin de gönlünü almak adına isteme merasimi gerçekleştirilmektedir. Dizide dindar aile tablosunda sık sık işlenen konulardan biri olan erkeklerin kadından üstün anlayışı bu sahnede de mevcuttur. Kıvılcım kızının kendisinden habersiz evlenmesi üzerine öfkeli bir tavır içerisindedir. Pembe ise bu sırada Kıvılcım'ın öfkesini yersiz bulup Doğa'nın kendi oğluyla evlenmesinin Doğa için bir şans olduğunu ifade etmektedir.

Ömer: Kıvılcım Hanım sivri biri şoku atlatamadı daha. Kızı evlendi sonuçta.

Pembe Hanım: Evlendi de benim oğlumla evlendi. Memleket sıradaydı benim oğluma.

Sahne boyunca dindar ailedeki kadınlardan Pembe dışında kimse konuşmamaktadır. Doğa kahveleri sorduğunda bile ailenin diğer kadınları kahveyi nasıl istediklerini ifade etmemektedirler. Ayrıca yüzlerinde sürekli aynı ifadeyle adeta bir robot gibi dururken seküler ailenin tüm kadınları sohbete eşlik etmektedirler. Seküler aile modeli olan ailenin evindeki önemli detaylardan biri evin her tarafında kitaplık bulunmasıdır. Burada evdeki her kadının bilgili olduğuna ve özgür olduğuna atıf yapmaktadır. Dindar ailenin evinde ise, kitaplığın ve kitapların sadece Abdullah'ın odasında olduğu görülmektedir.

Resim 3. Görünütü, **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo 3: Nursema ve annesinin dünürleri ile ilgili konuştukları sahnede Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Nursema	Modern aile karşıtı
İnsan	Pembe	Erkek evlat sevgisi
Mekân	Ev	Bağlılık
Nesne	Avize	Gösteriş
Nesne	Fotoğraflar	Ataerkil
Nesne	Evdeki Eşyalar	Mütevazılıktan kopuk

Bu sahnede Pembe Nursema'ya Doğa'nın ailesini yemeye aldıklarını söylemektedir. Nursema ise Kıvılcım ve kızlarının giyim tarzları ve bakış açılarından dolayı kendilerinden hoşlanmadığı için hazırlık yapmak istememektedir. Ayrıca Nursema karakterinin burada erkek kardeşinin bu aile için bir lütuf olduğuna dikkat çekmektedir. Dindar aile modelinde bir kez daha erkeklerin dini değerlerini istemedikleri takdirde yaşamadıklarını ve her koşulda kadından üstün olarak görüldükleri şeklinde işlenmiştir.

Nursema: Hem biz neden onlara yaranmaya çalışıyoruz. Onlar yaransın. Kızları bolluk bereket içinde yaşayacak çok şükür.

Pembe Hanım: Kızım bunlar biraz idealist.

Nursema: Yesinler idealistliğini.

Pembe Hanım: Kızım kalk geliyorlar. Hadi hadi.

Nursema: Bu evde onca insan çalışıyor yine biz mutfaktan çıkmıyoruz. Anlamadım bir şey.

Pembe Hanım: Evin kadını yemeğini kendi yapar.

Pembe Nursema konuştukları sırada salonun genel kadrajı çekilmekte ve bu sırada aile fotoğrafları görülmektedir. Salonda duran bu fotoğrafların tamamı evin erkeklerinin olduğu fotoğraflardır. Fotoğraflar anılara ait bir parça olup evin kadınlarının yaşamın bir parçası olmadıklarına dikkat çekmektedir.

Resim 4. Görünütü, **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo 4: Doğa'nın düşük yaptığı sahnede Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Abdullah	Ataerkil
İnsan	Pembe	Dini yanlış temsil etmek
İnsan	Nursema	Öğretilere bağlılık
İnsan	Doğa	Korku-Acı
Mekân	Oturma odası-Mutfak	Ailedeki erkeklerin önemi
Nesne	Baklava	Kötü haber

Bu sahnede Pembe, Nursema ve Nilay ’ın yanında Doğa düşük tehlikesi yaşamaktadır. Bu sırada Nursema ve Pembe Doğa’yı hastaneye götürmek yerine Abdullah’a haber verilmesi gerektiğini söylemektedir. Pembe’nin burada Doğadan çok eşi Abdullah’a olumsuz bir haber verecek olmanın paniğini yaşamaktadır.

Pembe Hanım: Nursema ne yapacağız.

Nursema: Hadi, hemen hastaneye.

Pembe Hanım: Babana haber vermedik.

Nursema: Tamam anneciğim biz buradayız. Hadi hemen haber ver.

Pembe Hanım: Oku sen oku bu arada. Sen de oku Nilay bildiğin kadarıyla oku.

Bu sahnede Pembe kızlara Abdullah’a haber vereceğini söylemektedir ancak öncelikle mutfağa gidip eşi için baklava aldığı görülmektedir. *Pembe Hanım: Kızlar çabuk bir tabağa tatlı bir şeyler koyun. Abdullah efendiyi kötü bir haber vereceğim.* Burada Nursema’nın Doğa’yı unutup babasına haber vermeye odaklanması ve Pembe’nin gelini acılar içindeyken eşine vereceği tatlıya odaklanması dindar ailede erkeklerin konumuna yanlış bir çerçeveden yaklaşılmıştır. Bu sahnede önemli bir detayda yemek saati dışındaki vakitlerde genellikle evin kadınları ve erkekleri ayrı oturmaktadır.

Resim 5. Görünütü **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo 5: İki ailenin düğün kararı için yemek yediği sahnede Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Kıvılcım	Öfke-Modern
İnsan	Pembe	İnanca bağlılık
İnsan	Ömer	Belirsizlik-Korku
Nesne	Tablolar	İnanç-Din
Nesne	Avize	Gösteriş
Nesne	Yemek masası	Bağlılık-Aile
Nesne	Tablo	İç dünya

Bu sahnede iki aile düğün organizasyonunu görüşmek için yemek yemektedirler. Bu sırada Kıvılcım dindar ailenin düğün ile ilgili fikirlerine küçümseyici tavırlarla yaklaşmaktadır.

Kıvılcım: Yemek ve içkileri otel mi karşılayacak.

Abdullah: Düğün içkili mi olacak?

Kıvılcım: Misafirlere çay mı ikram edeceğiz?

Pembe: Valla bizim taraf çok memnun olur

Kıvılcım: Valla bizim taraf hiç memnun olmaz.

Pembe konuyla ilgili fikirlerini dile getirdiği esnada arkasında Arapçada “elif” harfi bulunmaktadır. Burada pembenin fikirlerindeki dayanağın İslam’dan geldiğine referans yapılmıştır. Pembe’nin yanında oturan Kıvılcım’ın ise arkasında duran kasvetli tablo onun iç dünyasını yansıtmaktadır.

Resim 6. Görünütü **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo 6: Doğa ve Nursema'nın Alevle görüştükleri sahnede Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Alev	Küçümseme
İnsan	Doğa	Farklılık-İkilem
İnsan	Nursema	İnanç-Bağlılık
Mekân	Organizasyon yeri	Topluluk-Aile
Nesne	Düğün masası	Aile olmak
Nesne	Kıyafetler	İnanç

Bu sahnede Doğa ve Nursema Alev'in organizasyon yaptığı iş yerine düğün masası seçmek için gitmektedirler. Nursema Alev'i gördüğü an kıyafetlerinden dolayı mesafeli davranmaya başlamakta ve konuyla ilgili rahatsızlığını ilk fırsatta Doğa ile paylaşmaktadır. Doğa, Nursema'nın yaklaşımından hoşlanmaz ve bunu onun tesettürü üzerinden ifade etmektedir. Burada Doğa tesettürün de bazı insanlar için rahatsızlık duyulacak bir görüntü olduğuna dikkat çekmektedir.

Nursema: Teyzen düğünü bunun gibi bir kılıkla mı gelecek? Sen konuş olmadı annen konuşsun.

Doğa: Kılığında nasıl bir sorun var?

Nursema: Her yer her yerde.

Doğa: Abla biz senin kılık kıyafetine bir şey diyor muyuz? Hâlbuki neler diyen var ama ben demiyorum. Kimseyi kılık kıyafetine göre değerlendirmiyorum.

Alev kızların yanına döndükten sonra düğün için hazırladığı masayı beğenip beğenmediklerini sormaktadır. Doğa beğenisini iki İngilizce kelime ile ifade edince Alev Nursema'nın anlamadığını düşünerek anlamını söylemektedir.

Doğa: Çok beğendim. Bence aşırı class bir masa ayrıca cool.

Alev: Cool havalı demek.

Nursema: Biliyorum ben Amerika'da okudum.

Alev: AA ne güzel keşke okumuşken çalışsaydınız da.

Nursema: İstesem çalışırdım. Bu benim tasarrufumda olan bir şey.

Alev: Tabi canım orası öyle. Ama yani bence çalışmalısınız. İnsan çalıştıkça farklılaşıyor. Vizyonu genişliyor.

Alev'in Nursema'ya yaklaşımı dindar olduğu için okumasının veyahut kendini geliştirmesinin mümkün olmadığı şeklindeki fikirlere sahiptir. Bu sahnede dindar bir birey modeli çizen Nursema karakteri üzerinden Doğa tarafından giyim Alev tarafından ise eğitim konuları eleştirilmiştir. Dindar bireylerin yobaz ve eğitimsiz olduklarına dair düşünceye atıf olmuştur. Dizi de genellikle dindar ve seküler bireylerin çatıştığı alanlarda genellikle masa bulunmaktadır. Masa birleştirici ve farklılıklara metafor olarak kullanıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Resim 7. Görünütü **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo 7: Kıvılcım ve Pembe'nin şiddet gören kadına yardım ettikleri sahnede Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Kıvılcım	Kadın dayanışması
İnsan	Pembe	Ataerkil-İnancı yanlış temsil
İnsan	Şiddet gören kadın	Korku-Çaresizlik
Nesne	Su	Yardım
Mekân	Park	Ferahlık
İnsan	Eşini döven adam	Şiddet

Bu sahnede Pembe ve Kıvılcım çocukları ile ilgili konuşmak içinde dışarda yürümektedirler. Bu sırada arabada eşi tarafından şiddet gören bir kadına denk gelmektedirler. Kıvılcım bu sırada canını hiçe sayıp kadını kurtarmaya çalışırken, dindar birey modeli olarak işlenen Pembe karakteri daha çekimser davranmaktadır. Kıvılcım kadını kurtardıktan sonra Pembe sürekli kadını bırakıp gitmeye yönelik davranışlar sergilemektedir.

Pembe: Siz keşke karışmasaydınız. Karı koca arasına girilmez.

Kıvılcım: Ya kadının kocasından şiddet görmesin dayak yemesi normal mi sizce. Kadınlar böyle durumlarda korktuğu için korkudan sustuğu için hiçbir şey söyleyemedikleri için öldürülüyorlar. Bu konuda sessiz kalmak cinayete iştirak etmekten farksız.

Dizide özellikle Pembe karakteri bu sahnede de olduğu gibi kadınların hayatın içinde sürekli arka planda kalmaları gerektiğine dair tutumları söz konusudur. Pembe kadınlara karşı dizinin adında da geçen "kan kusup kızılcık şerbeti içtim diyeceksin" düsturuyla yaklaşmaktadır.

Resim 8. Görünütü **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo 8: Doğa'nın kiliseye gittiğini anlattığı sahnede Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Doğa	Özgür irade
İnsan	Pembe	Yanlış söylem ve üslup
İnsan	Nursema	İnanç
İnsan	Fatih	Öfke
Mekân	Ev	Bağlılık
Nesne	Yemek masası	Birleştirme aracı

Bu sahnede Doğa ev halkına Müslüman olmasına rağmen kilisede dua ettiğini anlatmaktadır. Doğa'nın konuya yaklaşımından da anlaşılacağı şekilde bazı hususlarda yeterli bilgiye sahip değildir. Ancak aile Doğa'ya konuyu İslam dininin özelliklerinden biri olan güzel söz ile anlatmanın aksine yargılayıcı ve öfkeli bir üslupla anlatmaktadır.

Doğa: Sonrada kiliseye gittik mum yaktık öyle dilek diledik.

Pembe: Kiliseye mi gittin?

Nursema: Tövbe yarabbim ya Resulullah.

Pembe: Kızım cami dururken kilisede ne işin var senin. Olmaz Doğa doğru değil.

Doğa: Nesi doğru değil pardon.

Pembe: Senin kiliseye gidip mum yakıp onlara benzemem doğru değil. Ya sen kilisenin nasıl bir yer olduğunu merak edebilirsin, ziyaret edebilirsin, görmek isteyebilirsin ama ibadet için olmaz.

Doğa: Mum yakmanın nesi günah olsun ki. Orası da bir ibadet yeri sonuçta.

Pembe: Sen kiliseye gidip mum yakıp dilek dilersen Hristiyanlara benzemiş olursun, olmaz.

Nursema: İşte bunlar hep misyonerlik. İnsanlara farkında olmadan diğer dinleri güzel gösterip sevdiriyorlar. Sonra da kendi dininizi unutuyorsunuz.

Pembe, Doğa'ya kızdığı esnada sürekli eşi Abdullah'a bakışlarıyla söylediklerini onaylattırmaktadır. Burada bir kez daha erkek egemen bir tutumun söz konusu olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca genellikle dindar ailenin üyeleri dini konularda bilgi sahibi olmayan kişilere karşı öfke ve tahammülsüzlük gibi davranışlar sergilemektedirler.

Resim 9. Görünütü **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo 9: Nursema'nın babasına evlenmek istemediğini söylediği sahnede Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Abdullah	Güç- Yanlış örnek
İnsan	Nursema	Söz hakkı olmayan kadınlar
Mekân	Abdullah'ın odası	Özel alan-Üstünlük
Nesne	Kitaplık	Bilgi-Ataerkil
Nesne	Gelinlik	Ölüm- Korku

Bu sahnede Abdullah, Nursema'nın ızası olmadan onu evlendireceğini söylemesi üzerine Nursema babasına karşı çıkmaktadır. Abdullah bu evlilik için kendisinin onayının yeterli olacağını ve kızına söz düşmediğini belirtmektedir. Nursema'nın her iki erkek kardeşi istedikleri kişilerle evlenmişler ancak Nursema için bunun mümkün olmadığı görülmektedir. Bu sahnede Nursema karakteri babasına açıkça erkek-kız ayrımı yapıldığını ifade etmektedir. Dizide dindar ailede erkeklerin dini değerler konusunda istedikleri gibi davrandıkları ancak kızların söz hakkı olmayan ve yobaz bireyler oldukları şeklinde yaklaşımlar bulunmaktadır.

Nursema: Babacığım bu evlenme işi nereden çıktı apar topar.

Abdullah: Senden izin mi alacağım.

Nursema: Ben evlenmek istemiyorum.

Abdullah: Ama evleneceksin.

Nursema: Ama istemiyorum.

Abdullah: (Nursema'nın erkek arkadaşı ile çekilmiş fotoğrafını göstererek) İşte Bu yüzden bu yaştan sonra kızımı dışardan toplayacak halim yok.

Nursema: Baba ben Umutla…

Abdullah: Sen Umutla bir şey yok.

Nursema: Sen yok deyince yok olmuyor baba. Abim Nilayı getirdi istiyorum dedi. Seviyorsan tamam oğlum dediniz. Fatih hamile bir kızı bu eve getirdi evleneceğim dedi. Ona da varız dediniz. Erkekler sevebilir ama ben kız olduğum için sevemez miyim?

Bu sahnedeki önemli bir detayda evde kitapların olduğu tek alanın Abdullah'ın özel odası olmasıdır. Burada erkeklerin okuyan ve kendilerini geliştiren, kadınların ise erkeklerin onayıyla hareket eden birer robot olduklarına vurgu yapılmaktadır. Seküler ailede evdeki tüm kadınların odalarında kitap olması ise daha özgür ve söz sahibi bireyler olduklarına dair bir metafor olarak kullanılmaktadır.

Resim 10. Görünütü **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo 10: Nursema'nın işe başladığını ailesine söylediği sahnede Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Nursema	İrade-Üretken kadın
İnsan	Doğa	Destekleyici
İnsan	Fatih	Güç
İnsan	Pembe	Yanlış inanç örneği
İnsan	Abdullah	Hâkimiyet
Nesne	Yemek masası	Farklı fikirlerin çatışması

Bu sahnede Nursema ailesine işe başladığını söylemekte ancak ailesi konuya ılımlı bir yaklaşım sergilememektedir. Doğa ve Nursema'nın eşi Umut'un ise bu habere mutlu olmaları ve onu tebrik etmeleri iki aile arasındaki farkı tekrardan ortaya koymaktadır. Burada dindar ailelerin kadınların çalışmasına karşı olduklarına dair bir yaklaşım söz konusu olmuştur.

Nursema: Ben işe girdim de. Rüzgâr 'ın kanalında sanat asistanlığı yapmaya başladım.

Pembe: Televizyonda.

Nursema: Anne televizyona çıkmayacağım.

Fatih: Asistanlık derken abla.

Doğa: Hayırlı olsun.

Abdullah: Ben bir yorumda bulunmayın. Hayırlısı olsun. Karışmak istemem.

Resim 11. Görünütü **Kaynak:** (Kırvavaç, 2022).

Tablo 11: Görkem'in gün içinde ve gece farklı kimliklere büründüğü sahnelerde Gösterge, Gösteren, Gösterilen

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Görkem	Kargaşa - Zıtlık
İnsan	Ömer	Uyum - Sınırlar
İnsan	Pembe	Yobaz- Ataerkil
Nesne	Saç	Özgürlük
Nesne	Başörtü	Sınırlar – Yobazlık
Nesne	Gece-Gündüz	Sırlar
Mekân	Bar	Eğlence - Özgürlük

Bu iki farklı sahnede diziye sonradan dâhil olan Görkem karakterinin tesettürlü ve açık halleri arasında iki farklı kimliği görülmektedir. Ömer Görkem'in her iki tarafını bilen ve sahip olduğu dini değerlerden uzak bir şekilde onunla zaman geçiren bir karakter olarak dindar erkek modelini olumsuz bir şekilde lanse etmektedir. Ömer Görkem'e neden bu şekilde yaşadığını sorduğunda Görkem:

Görkem: Sadece ailemin yanında onlar üzülmesin diye böyleyim. Bir şey saklamıyorum. Gizlemiyorum.

Ömer: Anladım. Bizim gibi ailelerde bu durum biraz böyledir. İyi bilirim yani. Aile büyüklerimizin ne dediği bizim için önemlidir.

Görkem: En önemli... Yoksa ben niye böyle bir şey yapayım ki?

Ömer, burada bizim gibi aileler" demesi ve konunun aile baskısı olması dindar aile temsilini gerici gösterebilecek bir yaklaşım olarak yorumlanabilir. Pembe'nin Görkem'i tesettürlü olduğu için beğenmesi dindar insanlara karşı dar görüşlü gibi etiketlere kaynak verebilecek bir yaklaşımdır. Karakterin gece açık olması ise, karanlığın her şeyi gizleme özelliği olması sebebiyle kimsenin sırrını bilemeyeceğine vurgudur. Ayrıca Görkem'in açıkken eğlenceli ve mutlu olması, dindar kimliğine bürünürken somurtkan ve gözü kimseyi görmeyen hırslı bir çalışana dönmesi dindar bireyler üzerinde var olan eğlenemeyen, sıkıcı ve yobaz gibi düşünceleri de güçlendirebilecek bir durumdur. Görkem karakterinin açık olduğu sahnelerde sempatik ve kapalıyken somurtkan olması izleyici de tesettüre karşı yanlış bir algı oluşturabilecek kritik bir karakterdir.

10. SONUÇ

İletişim insanoğlunun diğer bireylerle hatta toplumlarla etkileşimde kalabilmesini sağlayan sözlü, sözsüz ve yazılı bir şekilde gerçekleştirilebilen bir eylemdir. İnsanlık tarihi boyunca haber alma ve sosyalleşme gibi sebeplerle iletişim araçları geliştirilmeye çalışılmıştır. Teknoloji çağının başlaması ile birlikte iletişim araçlarının sayısı artmış ve artmaya devam etmektedir. Bunlardan biri olan telefon sadece arama yoluyla iletişim sağlayabilirken bugüne geldiğimizde akıllı telefonlardaki sanal dünyaya açılan sayısız aplikasyon ile dünyanın her yerinden birileriyle veya bir grupla iletişim halinde olunabilir. Geleneksel kitle iletişim araçları yerini teknolojiye bırakmış ve bugünün sık kullanılan kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon her açıdan bir iletişim sekansı sağlamaktadır. Televizyon hem işitsel hem de görsel bir iletişim aracı olup önemli bir medya aktörü olarak yer tutmaktadır. Televizyon her ne kadar telefon gibi karşılıklı bir iletişim sağlamasa da aslında toplumun kültürünü işlemesi üzerinden özellikle diziler ve izleyici arasında görünmez bir iletişim sağlamaktadır.

Medyanın izleyici üzerindeki etkisi uzun dönem tartışılmakta ve diziler bu anlamda en etkili araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmalar sonucu genellikle dizilerin eğitim durumu, yaş, ekonomi ve cinsiyet gibi unsurlara bağlı olarak farklı boyutlarda izleyici etkilediği görünmektedir. Ancak tam anlamıyla bir etkinin olmaması çok mümkün görünmemektedir. Diziler konuları itibari ile de izleyici üzerinde farklı etkilere sebep olabilmektedir. Genellikle mevcut toplumun gündeminde olan hassas konular izleyici biraz daha fazla çekmekte ve etkileyebilmektedir. Türkiye televizyon tarihi boyunca toplumda önemli bir konu olan din algısı bazı dönemler dizi içeriklerinde işlenmemiştir. Ancak son yıllara gelindiğinde değişen toplum algısı ve medyada bazı fikirlerin biraz daha özgürce ifade edilebilmesi gibi sebeplerle din ve dindar kesim ile ilgili dizi içeriklerinin arttığı görülmektedir. Özellikle son dönemde Kızılcık Şerbeti, Ömer ve Kızıl Goncalar gibi yapımlar seküler ve dindar kesim arasındaki etkileşim üzerinden konuya değinmektedir. Bu çalışmada örneklem olarak seçilen Kızılcık Şerbeti özellikle hem dindar hem de seküler aile modelini ele alırken her yaş grubundan karakterleri ele almış olması konuya detaylı bir şekilde değinilmesini sağlamaktadır. Dizi içeriği itibari ile de yayın hayatına başladığı ilk dönemlerde bir kesim tarafından çok eleştirilirken bir taraftan da büyük bir destek grubu kazanmıştır. Bu süreç içerisinde aldığı RTÜK cezası ve dindar kadın modeli temsili ile ilgili sahneler çok fazla eleştirilmiştir. Dolayısıyla prime time saatleri içerisinde çıkan dizi sadece izleyicilerin değil köşe yazarlarının ve akademisyenlerin de dikkatini çekmeyi başarmıştır. Dizide genellikle seküler kesin daha mutlu ve özgür bir yaşamı temsil ederken, dindar kesim daha kasvetli bir hava içerisinde işlenmiştir. Dindar ailede genellikle erkeklerin dini görevlerini daha keyfi bir tavır içerisinde yaptıklarını ve kadınların ise sürekli evde iş yapan ve en basit konuda bile erkeklerin fikirlerini alan karakterler olarak işlenmiştir. Genel olarak dizi keskin bir şekilde bir taraf tutmadan ancak daha çok dindar bireylerle ilgili olumsuz algıları oluşturacak veya güçlendirecek detaylara yer vermektedir.

KAYNAKÇA

Aksoy, E. S. (2023). Televizyonda Dinin Temsili; Dini İçerikli Televizyon Dizileri Üzerine Bir İnceleme. *Digital Communication Journal, 6*(11), 15-29.

Altınordu, A. (2023). Türkiye'de Popüler Kültür ve Siyaset: Kızılcık Şerbeti Tartışması. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi, 4*(3), 621-640.

Arık, İ., & Çelik, F. (2023). Dublajı Yapılan Türk Dizilerinde Deyimlerin ve Kalıp İfadelerin Aktarımı (Kırgızistan Örneği). *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 743-760.

Arslan, A. (2011). Bir Sosyolojik Olgu Olarak Televizyon. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8*(1), 1-17.

Aydın, Ö. K. (2014). Televizyon Reklamlarında Dizi Karakteri Kullanımıyla Sunulan Tüketim Kültürü Değerleri: Yalan Dünya Örneği. *Journal of Yasar University, 9*(36), 6261- 6380.

Ayyıldız, Ş. (2023). Mütedeyyin Kentli Kimliğinin Mekansal İzdüşümü: Kızılcık Şerbeti Dizisi Örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(31), 132-159.

Başkanlığı, D. İ. (2014). *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması.* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Beşikçi, B. (2023). İslami Kimliğin Dizilerdeki Sunumu: Kızılcık Şerbeti Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 74-91.

Bourdieu, P. (2019). *Televizyon Üzerine.* (A. Bakım, Çev.) Sel Yayıncılık.

Ceylan, Y. (2012). Toplumsal Değerler Ve Medya Etiği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4*(7), 45-58.

Chul-Han, B. (2023). *Ötekini Kovmak: Günümüzde Toplum, Algı ve İletişim.* (M. Özdemir, Çev.) İstanbul: Ketebe Yayınevi.

Cılızoğlu, G. Y. (2011). Kitle İletişim Araçlarında Yer Alan Kurgusal Sosyal Mesajlar: Televizyon Dizilerinde Kitleselleştirilen Değerlere Yönelik Bir Analiz. *Selçuk İletişim Dergisi, 6*(4), 90-100.

Çetin, N. S. (2023). Dindar Aile ve Modern Aile İlişkisinde Değişim ve Çatışmaları Dizi Filmler Üzerinden Okumak: Kızılcık Şerbeti. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 143-165.

Deveci, A., & Cesur, A. A. (2021). Doktorunuz Konuşuyor: COVID-19 Kamu Spotlarında Dizilerdeki Doktor Karakterlerin Temsili. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 254-273.

Doğan, M. M. (2023). Boş Zaman Etkinliği Olarak Geleneksel Medyada Muhafazakâr Kimlikler: "Ömer" ve "Kızılcık Şerbeti" Dizisi Üzerine Bir İnceleme. *GSI Dergileri Seri A: Turizm, Rekreasyon ve Spor Bilimlerindeki Gelişmeler*, 415-427.

Efe, H. S. (2024). Muhafazakâr ve Laik Kimliklerin Televizyon Dizilerinde Alımlanması: "Kızılcık Şerbeti Bilgisi: EFE, H. S. (2024). Muhafazakâr ve Laik Kimliklerin Televizyon Dizilerinde Alımlanması: "Kızılcık Şerbeti Dizisi". *Uluslararası İletişim ve Medya Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 21-43.

Ergül, H. (2000). *Televizyonda Haberin Magazinleşmesi.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Furat, A. Z. (2019). Din Eğitimi Ekseninde Türkiye'de Medya ve Din Araştırmaları. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 29-51.

Gülerarslan, A. (2010). Uhreviye Karşi Seküler; Din ve Televizyon. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 221-228.

Güneş, A. (2018). Medyanın Olumsuz Din Algısına Etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 28*(1), 203-216.

Hickethier, K. (2008). Early TV: Imagining and Realising Television. *Oxford: Wiley-Blackwell*, 55-79.

İlaslan, S. (2021). Televizyonun Teknik Gelişimi ve Tanımlanmasının Türkiye'deki Yansımaları: 1930'larda Televizyonu Tanıma Çabaları. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 215 - 238.

Karaboğa, T. (2007). Bir Kitle Eylemsizlik Aracı Olarak Televizyon. İ. Demir içinde, *Sosyoloji Notları* (s. 25-34). Ankara: Sosyoloji Notları 3 Aylık Yaygın Sosyoloji Dergisi.

Karakoyunlu, B. (2023). Seküler, Dindar ve Akışkan Dindar Kimliğin Kendini Gündelik Yaşam Pratikleri Üzerinden Üretimi: Kızılcık Şerbeti Örneği . *Eskiyeni*, 747-768.

Kırtepe, S. (2022). *Dizilerin Toplumsal İzdüşümü Sosyo-Kültürel Bir Çözümleme.* Ankara: Sonçağ Akademi.

Kırvavaç, H. (Yöneten). (2022). *Kızılcık Şerbeti* [Sinema Filmi].

Koçak, M. C., Küçük, O., & Yıldız, B. (2022). Türk TV Dizileri Üzerine Alımlama Analizi: "Medcezir" Dizisi. *Journal of Humanities and Tourism Research, 12*(3), 509-520.

Mete, Ş. (2019). Ekranın Gücü. *TRTakademi, 4*(7), 148-169.

Özel, C. (2014). Seküler Zihin, Devlet ve Dini Gruplar: Seküler Kesimin Dini Grup Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 7-27.

Polat, H. (2019). Medyada Kadın ve Temsil Biçimi: Tv Dizileri Üzerinden Bir Tartışma. *Karadeniz İletişim Araştırmaları Dergisi*, 77-96.

Postman, N. (2023). *Televizyon: Öldüren Eğlence.* (A. E. Pilgir, Çev.) Ayrıntı Yayınları.

Stout, D. A., & Buddenbaum, J. M. (2000). *Kitle İletişim Araştırmalarının ve Din Sosyolojisinin Bir Sentezine Doğru.* (M. Işık, Çev.) Temmuz: Selçuk İletişim Dergisi.

Taylan, H. H. (2011). Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 355-367.

Turan, İ. (2007). Medyadaki Din Adamı İmajı Üzerine Bazı Düşünceler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 24*(24-25), 293 - 304.

Turan, İ. (2021). Televizyonda (Diziler Bağlamında) Din Adamı İmajı (Kertenkele Dizisi Örneği). *İLSAM Akademi Dergisi*, 85-106.

Turner, B. S. (2014). *Klasik Sosyoloji.* (İ. Çetin, Çev.) İletişim Yayınları.

Tübitak. (2020, Ağustos 24). *Televizyon: Kim, Ne Zaman İcat Etti?* Mehmet Sığırcı: https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/televizyon-kim-ne-zaman-icat-etti adresinden alındı

Türk Dil Kurumu. (2024, Mart 12). *Güncel Türkçe Sözlük*. https://sozluk.gov.tr:

Ülken, F. B. (2023). Modern-Geleneksel Çatışmasında Kadın: Kızılcık Şerbeti Dizisi. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(1), 13-22.

Ünür, E. (2013). Türk Televizyon Dizilerinde Toplumsal Kimliklerin Temsili. *Erciyes İletişim Dergisi "akademia", 3*(2), 32-42.

Varol, M. Ç., & Varol, E. (2019). Kavram ve Kuramlarıyla Marshall Mcluhan'a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme. *International Journal of Cultural and Social Studies, 5*(1), 137-158.

Yıldız, S. K. (2022). Dijital Dünyada Televizyon Mecrasının Değişen Anlamı. *Researchgate*, 121-137.